

Innovatie in de Bijscholing van Docenten

Dit was het discussiethema voor een zestigtal vertegenwoordigers van Nederland, België, West Duitsland, de Scandinavische landen, Engeland, Ierland, Frankrijk, Italië en internationale organisaties zoals de Unesco, OECD en de Europese Gemeenschap, die van 21 tot 30 september te Milaan bijeen waren. De congresleiding was in handen van S. Marklund, E. King en M. Reguzzoni, zij hadden ook een werkprogramma opgesteld waaruit ik de volgende punten naar voren haal. De globale doelstelling van de conferentie was om de bijscholingsituatie in bovenvermelde landen (die daarover voor de aanvang van het congres gerapporteerd hadden) te vergelijken met het oog op mogelijke nationale innovaties waar men internationaal van zou kunnen profiteren. Onder deze algemene formulering bleek al spoedig een tweetal specifieke doelen te liggen, te weten concrete aanbevelingen t.a.v. bijscholing voor de Europese Gemeenschap en het Italiaanse Ministerie van O en W; suggesties en adviezen aan de onderwijsautoriteiten van Lombardije en Milaan voor in-service, een regionaal centrum voor onderwijsinnovatie en de experimentele ontwikkeling van de bovenbouw van de middenschool. Omdat ook onderwijstechnologie (in de beperkte, technische zin van het woord) bij de discussies betrokken zou worden, waren vertegenwoordigers van Philips, Sintra en Hewlett-Packard uitgenodigd.

Het uiteraard zeer heterogene gezelschap waarin Italianen en Fransen overheersten (de taal- en vertaalproblemen waren dan ook niet bevorderlijk voor een vlotte communicatie) concentreerde zich in plenaire sessies en groepsgesprekken op het waarom, hoe en wat van bijscholing van docenten. Concreet: wat is de rol en de functie van bijscholing in het geheel van opvoeding, vorming en onderwijs, welke voorzieningen zijn nodig vooral m.b.t. doelstellingen

en incentieven, welke activiteiten kunnen ontwikkeld worden parallel aan het dagelijks werk van docenten zodat een permanent in-service trainingssysteem kan ontstaan, wat moet de inhoud van deze continue beroepsvorming zijn, wat zijn de effecten van nieuwe (technologische) methodieken, etc. Op basis van de rapportage der discussies werd een concept conferentie-verslag samengesteld dat op de laatste dag besproken en geamendeerd werd.

Bijscholing werd noodzakelijk geacht om de leemten in de initiële opleiding te vullen, om de inhoudelijke en methodische ontwikkeling van het eigen vak bij te houden, en om te kunnen participeren aan onderwijsvernieuwing als onderdeel van een strategie voor maatschappelijke verandering. Dit aangeven van de noodzaak van in-service training houdt tevens een doelstellingsbepaling in, die Marklund in een van de groepsdiscussies samenvatte onder de hoofden van professionele ontwikkeling, persoonlijke ontwikkeling en specialisering. Inhoudelijk betekent dit het verwerven van nieuwe kennis, vaardigheden en houdingen zowel t.a.v. het vak dat men geeft als het beroep dat men uitoefent – het continu en kritisch reflecteren op de eigen rol als opvoeder en docent en de veranderingen die daarin plaats vinden – het overwinnen van weerstanden tegen verandering, weerstanden die het gevolg zijn van het sociale systeem in het algemeen en de situatie waarin onderwijzers en leraren zich bevinden in het bijzonder. Hiertoe werd nodig geacht kennis van de socio-politieke en institutionele factoren die het onderwijs beïnvloeden – het ontwikkelen van sociale vaardigheden in de ruimste zin van het woord, vooral met het oog op optimale contacten met leerlingen, ouders, instanties en instituties buiten de school – het bevorderen van een evaluatieve houding t.o.v. zichzelf en de leerlingen en het aanreiken van instrumenten om het onderwijs-

leerproces te kunnen toetsen en beoordelen – het voorbereiden op een professioneel vervullen van gespecialiseerde functies zoals die van schoolleider, schooldekaan etc. Ten aanzien van de te gebruiken methoden werd onderstreept dat deze niet mogen botsen met de doelstellingen en inhouden van de bijscholing (bijvoorbeeld activiteitsmethoden instrueren d.m.v. een hoorcollege), dat zij de docenten in staat moeten stellen tot eigen 'change-agents' uit te groeien, dat zij praktisch toepasbaar moeten zijn en samenwerking met extra-scolaire personen of groepen moeten optimaliseren. Bij dit laatste punt werd opgemerkt dat het nuttig zou zijn als docenten, waar mogelijk, persoonlijke ervaring zouden opdoen met meer sectoren van het beroepsleven dan alleen het onderwijs.

Bij het institutionaliseren van bijscholing werd als eerste eis gesteld dat aan sociaal-psychologische, materiële en politieke basiscondities voldaan moest zijn voordat bijscholing als instrument van onderwijsverandering en -vernieuwing gebruikt werd. Wat de regionale organisatie betreft vond men dat die een redelijke autonomie moest hebben en niet met handen en voeten gebonden mocht zijn aan een externe bureaucratie. Voorts moest de organisatie een reële participatie van alle betrokkenen mogelijk maken. Als meer gedetailleerde taken voor het lokale niveau werden geformuleerd: het opbouwen van een netwerk van in-service centra waar docenten onderling informatie kunnen uitwisselen, ervaringen met nieuwe methoden kunnen opdoen, geïnformeerd kunnen worden over recente ontwikkelingen op hun vakgebied e.d. – het bevorderen van onderzoek en experimenten door leerkrachten om hen aldus te betrekken bij een proces van zelfvorming en zelfontwikkeling – het stimuleren van alle activiteiten die van de school een bijscholingsinstituut voor de eigen docenten kan maken – het organiseren van seminars, onderlinge uitwisseling, cursussen etc. in de regio.

Het nationale beleid t.a.v. bijscholing moet zich op een vijftal doelstellingen richten, die uiteraard sterk, hoewel zeker niet exclusief, op de Italiaanse situatie werden toegespitst. Zo werd gesteld dat in-service training niet in strijd mocht zijn met de rechtspositie van onderwijsgevend en derhalve ook in temporele zin binnen hun werktaak moest vallen. Er werd geen aanbeveling gedaan tot een eventuele verplichtstelling. Dit onderwerp kwam wel aan de orde in de discussiegroepen waar de meningen verdeeld waren; men voelde het meest voor een systeem dat zo sterk zou motiveren dat een soms noodzakelijke verplicht-

stelling toch verteerbaar zou zijn. Voorts was men van mening dat bijscholing niet beperkt mocht blijven tot een deel van het docentencorps; neen, het moest op alle niveaus als een voor allen geldende scholingsactiviteit ingevoerd worden. Onderdeel van een nationaal beleid moest ook zijn dat er voldoende experts en consulenten voor bijscholing aanwezig waren; het Ministerie werd in overweging gegeven daar docenten voor op te leiden en hen geheel of gedeeltelijk voor dit werk vrij te stellen. Het werd belangrijk geacht dat men zou komen tot een nationale, alle bijscholingsactiviteiten ondersteunende structuur die zich ook zou moeten richten op het harmoniseren van regionale verschillen en het coördineren van nationale en internationale in-service initiatieven. Een laatste algemene beleidsdoelstelling (die ik zal trachten op Nederlandse maat te snijden) was dat het vormingswerk voor volwassenen uitgebreid moest worden tot die ouders die aan oudercomité's of -raden wilden gaan deelnemen of daarin reeds functioneerden.

Het congres als geheel was bereid zich achter bovenomschreven aanbevelingen te stellen. Dit was niet het geval t.a.v. een tweetal punten die waarschijnlijk in de vorm van een nota bene in het definitieve verslag zullen worden opgenomen. De E.E.G. wordt gesuggereerd een Europees beleid voor de permanente educatie van docenten te bevorderen. Dit beleid zou concreet gestalte moeten krijgen in een jaarlijkse bijeenkomst van de Ministers van O en W, en het oprichten van een Europees Onderwijscentrum. Dit zou tot taak krijgen het ontwikkelen van vergelijkend onderwijskundig onderzoek, het organiseren van trainingen en seminars voor leiders van bijscholingsprojecten en het instellen van een documentatiedienst ten behoeve van personen of instanties die zich met bijscholing bezig houden. Een ander punt waarover geen consensus tot stand kwam was het voorstel om te komen tot een Europese rechtspositionele regeling voor docenten waardoor het bijvoorbeeld mogelijk zou worden dat docenten onderwijs geven en trainingen volgen in de diverse lidstaten.

Staat u mij toe dit verslag met enige algemene opmerkingen te besluiten. Het congres was goed voorbereid en georganiseerd en hiervoor verdient vooral dr. Reguzzoni alle lof; de deelnemers hadden van tevoren enige honderden pagina's rapporten, verslagen, tabellen e.d. ontvangen en konden, als zij hun huiswerk goed gedaan hadden dus optimaal voorbereid aan de conferentietafel verschijnen. De plenaire zit-

tingen werden voortreffelijk geleid door prof. Marklund, voorwaar geen eenvoudige taak gezien de verschillen in taal, mentaliteit (de woordsobere Germanen en de uitermate spraakzame en welbespraakte Latijnen) en onderwijskundig inzicht en geïnformeerd zijn. De drie plenaire sessies hebben mij weinig geboeid maar in de discussiegroepen is blijkens de ver-

slagen en mijn persoonlijke ervaring goede en zinvolle arbeid geleverd. Ook de informele contacten ten slotte met (vooraanstaande) onderwijskundigen van andere landen maakten het bezoek van dit congres alleszins de moeite waard.

J. H. G. I. GIESBERS